

Довгерт, А. Доктрина міжнародного приватного права в Україні на зламі століть / А. Довгерт // Право України. – 2020. – № 6. – С. 13-40.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту реконцептуалізації доктрини міжнародного приватного права в Україні на зламі століть унаслідок успішної кодифікації колізійного права (конфлікт законів та юрисдикцій).

Встановлено, що вітчизняна доктрина колізійного права оновлювалася за такими основними напрямками: (i) переведення колізійного права на приватноправові начала; (ii) надання колізійним нормам більшої гнучкості з одночасним збереженням їхньої визначеності; (iii) “матеріалізація” вибору права; (iv) прийняття одновекторного (unilateral) підходу до вирішення колізійного питання.

Автор доходить висновку, що українська “колізійна” кодифікація на зламі століть сприяла переходу вітчизняної доктрини міжнародного приватного права на теоретичну платформу західно-європейських країн і міжнародних організацій. За допомогою принципу, прив'язки та інших граней найтіснішого зв'язку українське колізійне право було фактично переписане заново. Тепер воно характеризується високою диспозитивністю, регулятивністю та гнучкістю. Сприймавши модерний багатовекторний (multilateral) метод вибору права, для становлення якого так багато зробив Ф. Савіньї, вітчизняна доктрина міжнародного приватного права не відмовилася від елементів матеріалізації колізійного права (його націлення на матеріальний результат рішення у конкретній справі – material justice) та від одновекторного (unilateral) підходу до вирішення колізійного питання. Сьогодні нова вітчизняна доктрина пропонує також зміст основних напрямів рекодифікації (оновлення) міжнародного приватного права. Важливим завданням оновлення є, на думку автора, повернення кодифікації до структури Цивільного кодексу України у вигляді завершальної книги про міжнародне приватне право.

Галущенко, Г. Проблеми встановлення змісту іноземного права в судах України / Г. Галущенко // Право України. – 2020. – № 6. – С. 41-53.

Досліджуються проблемні питання встановлення у судовому процесі змісту норм іноземного права.

Мета статті – теоретично осмислити та системно розглянути міжнародно-правові та внутрішньодержавні аспекти регулювання встановлення змісту іноземного права. Проаналізувати закріплені в законодавстві України способи встановлення змісту норм іноземного права на предмет наявності переваг і недоліків, окреслити пропозиції їх вдосконалення. Зокрема, автор аналізує положення як міжнародноправових актів (Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства), так і внутрішньодержавних нормативно-правових актів різних країн, які регулюють особливості встановлення змісту іноземного права, що підлягає застосуванню в тій чи іншій справі. Досліджує законодавство різних держав залежно від визначення їхніми правовими системами іноземного права як “права” (Естонії, Німеччини, Румунії, Австрії, Болгарії, Угорщини, Італії, Бельгії, Франції), як “факту” (Сполучене Королівство, Ірландія, Мальти, Люксембургу, Іспанії), а також тих, які дотримуються гібридної природи іноземного права (Латвії, Литви, Нідерландів). Увага акцентується на методах встановлення змісту іноземного права під час здійснення судочинства судами зазначених країн (запити суду до міністра юстиції або міністра закордонних справ, допит свідків, залучення експертів та подання експертних висновків, запит суду іноземним юристам тощо).

Зроблено висновок, що способи встановлення змісту іноземного права залежать від правової природи іноземного права, яка підтримується в конкретній державі. Зазначається, що Україна належить до держав, які дотримуються правової концепції іноземного права. Проаналізувавши вітчизняне законодавство, виокремлено такі способи встановлення змісту іноземного права: звернення із запитом до Міністерства юстиції України щодо надання інформації про матеріальне право тієї чи іншої іноземної держави, яке підлягає застосуванню при вирішенні судового спору, залучення експерта з питань права, надання учасниками спору документів, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтуванні своїх вимог або заперечень. Також додатково науковці виділяють такі способи: звернення у Торгово-промислову палату, висновки іноземних юристів, допиту ролі свідків спеціалістів з іноземного права з числа юристів і будь-яких експертів, звернення у наукові установи тощо.

Перестюк, Н. Правова кваліфікація у міжнародному приватному праві: удосконалення теоретичних і практичних підходів в Україні / Н. Перестюк // Право України. – 2020. – № 6. – С. 54–81.

Мета статті – вдосконалити регулювання в Україні питання правової кваліфікації в міжнародному приватному праві з орієнтиром на розвиток права ЄС та особливим акцентом на уніфікацію підходів до правової кваліфікації у питаннях регулювання колізій законів та колізій юрисдикцій.

Виговський, О. Урегулювання нових інститутів міжнародного приватного права в оновленій цивільно-правовій кодифікації України / О. Виговський // Право України. – 2020. – № 6. – С. 82–94.

Метою статті є висвітлення ключових проблемних аспектів колізійного регулювання транскордонних правовідносин щодо цінних паперів і нетінгу та шляхів їх вирішення, які мають бути враховані при формулюванні змісту відповідних колізійних норм у межах нового розділу ЦК України, який міститиме норми з міжнародного приватного права.

Встановлено, що різні колізійні принципи мають бути покладені в основу регулювання “речового статуту” та “зобов’язального статуту” цінних паперів, а також по-різному має здійснюватися локалізація цінних паперів у різних формах існування. Адаптація класичного колізійного принципу *lex situs* до цієї категорії об’єктів цивільних правовідносин ускладнюється неможливістю визначення їх місцезнаходження із використанням звичних критеріїв та потребою пошуку додаткових факторів локалізації. У випадку з цінними паперами, які обліковуються у депозитарній системі та перебувають у володінні посередників, колізійне регулювання має спиратися на спеціальні принципи вирішення цього питання, закріплені на міжнародному конвенційному рівні та застосовні у світовій практиці. З’ясовано, що розв’язання колізійного питання щодо правочинів відносно нетінгу за відсутності вибору права сторонами цих правочинів пов’язане з об’єктивними труднощами, обумовленими специфікою функціонування цього договірного інституту, і має відбуватися з урахуванням всіх обставин конкретних правовідносин.

Автор доходить висновку, що доповнення української кодифікації норм із міжнародного приватного права положеннями щодо транскордонних правочинів із цінними паперами та правочинів відносно нетінгу сприятиме наблизенню вітчизняного законодавства у цій сфері до кращих стандартів європейського колізійного права та створенню адекватного правового поля для інтеграції України до міжнародного фінансового простору.

Стрельцова, Є. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм / Є. Стрельцова // Право України. – 2020. – № 6. – С. 95–110.

Метою статті є виявлення, на основі комплексного аналізу теоретичних і законодавчих положень, сучасного стану системи колізійних норм міжнародного приватного морського права України для формування уявлення про рівень їхньої ефективності та відповідності сучасним тенденціям розвитку міжнародного приватного права.

Зазначено, що проблема подолання колізій у морському праві частково вирішена через міжнародно-правову уніфікацію матеріальних норм, проте загалом цей процес є напруженим і надто політизованим, може супроводжуватися труднощами теоретичного та практичного характеру, що підштовхує до переосмислення ролі колізійного метода, оновлення, можливо, масиву колізійних норм, застосування комбінованих форм і методів зближення та взаємодії національних правових систем.

Доведено, на основі аналізу теоретичних положень міжнародного приватного права, колізійних норм і принципів, закріплених у національному законодавстві (Кодекс торговельного мореплавства України (КТМ України) і міжнародних договорах України наявність в українському праві великого масиву колізійних норм, які підлягають застосуванню до широкого кола відносин у сфері торговельного мореплавства. Обґрунтовано виокремлення у межах міжнародного приватного права спеціальної підгалузі – міжнародного приватного морського права, що з урахуванням перспективного розвитку морської індустрії України є важливим.

Визначено, що особливості відносин у сфері торговельного мореплавства зумовили і специфіку методів вирішення колізій, що проявилось у виробленні специфічних колізійних прив’язок-принципів: закон прапора, різні модифікації закону порту, закон місця зіткнення тощо. Зазначено, що тенденція розвитку колізійних норм проявляється у збільшенні варіативності колізійних норм, у зміні домінуючої ролі односторонніх колізійних прив’язок, у зміні способів регулювання “морських” колізій: від жорстких до гнучких.

Зроблено висновок, що система колізійних норм міжнародного приватного морського права України володіє ефективним інструментарієм подолання колізій і розвивається у дусі сучасних тенденцій розвитку міжнародного приватного права загалом. Обґрунтовано необхідність ревізії КТМ України з метою удосконалення систематизації колізійних норм, запропоновано виокремити спеціальний розділ для об’єднання усіх колізійних норм, бо це забезпечило б більшу чіткість цієї системи та зручність у використанні.

Трощенко, І. Колізійне регулювання недоговірних зобов’язань у міжнародному приватному праві України та шляхи його вдосконалення на підставі досвіду європейських країн / І. Трощенко // Право України. – 2020. – № 6. – С. 111–126.

Метою статті є аналіз колізійного механізму застосування до недоговірних зобов’язань, закріпленого у чинному законодавстві України з метою визначення наявних проблем його використання, зокрема й через аналіз судової практики застосування існуючих формул прикріплення

і через аналіз чинного права ЄС щодо недоговірних зобов'язань, з метою визначення необхідності реформування чинного законодавства України та формулювання пропозицій щодо внесення змін до Закону про МПРП.

У результаті проведеного дослідження було визначено, що основними формулами прикріплення, які використовуються для визначення права, яке підлягає застосуванню до недоговірних зобов'язань згідно з чинним законодавством України, є прив'язка до місця вчинення дії, що призвела до виникнення зобов'язання або правопорушення – *lex loci actus* і *lex loci delicti commissi*. Крім того, Законом про МПРП передбачено низку спеціальних прив'язок, зокрема: до права спільного доміцилію сторін та права найбільш тісного зв'язку. Також правом України передбачено спеціальні формули прикріплення зобов'язань, що виникають зі шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) та щодо зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Регламент ЄС № 864/2007 щодо права, що підлягає застосуванню до недоговірних зобов'язань, закріплює як основне правило прикріплення – прив'язку до місця настання шкоди *lex loci damni*, якщо сторонами не було реалізовано вибір права відповідно до *lex voluntatis*, а також містить низку спеціальних колізійних прив'язок, згідно з якими визначається застосовне право у численних окремих видах правовідносин.

Михайлів, М. Колізійне регулювання спадкових відносин у міжнародному приватному праві України / М. Михайлів // Право України. – 2020. – № 6. – С. 127–146.

Метою статті є аналіз колізійних норм у сфері спадкових відносин у міжнародному приватному праві, вивчення способів та засобів колізійного регулювання міжнародних спадкових відносин, а також викладення власного бачення з удосконалення механізмів їх колізійного регулювання, вироблення теоретичних дефініцій і пропозицій у досліджуваній сфері.

Ребриш, Б. Колізійно-правове регулювання у сфері транскордонної недобросовісної конкуренції: європейська теорія та законодавча практика в Україні / Б. Ребриш // Право України. – 2020. – № 6. – С. 147–165.

У статті висвітлені особливості спеціального колізійно-правового регулювання зобов'язань, що виникають унаслідок недобросовісної конкуренції, у міжнародно-му приватному праві окремих європейських країн, а також сформульовано пропозиції та рекомендації з удосконалення Закону про МПРП.

Зокрема, автором здійснений детальний аналіз колізійних норм ст. 6 Регламенту “Рим II”, розкриті особливості їх інтерпретації та застосування європейською докт. риною і практикою, а також порівняно релевантні норми з подібними спеціальними колізійними правилами законодавства тих європейських країн, у яких Регламент “Рим II” не застосовується.

Висвітлені основні причини деталізації колізійних правил вибору права щодо вказаної категорії деліктів у законодавстві переважної більшості європейських країн, а також продемонстровані переваги й недоліки спеціальних норм, присвячених зобов'язанням, що виникають унаслідок недобросовісної конкуренції, які містяться у Регламенті “Рим II”.

Зроблені висновки стосовно необхідності запровадження у національне колізійне законодавство окремих правил вибору права щодо недоговірних зобов'язань, які виникають унаслідок недобросовісної конкуренції, а також сформульовані пропозиції та рекомендації з удосконалення вітчизняного Закону про МПРП у цій сфері, через доповнення новою ст. 501 щодо недоговірних зобов'язань із недобросовісної конкуренції.

Цірат, Г. Міжнародний цивільний процес: шляхи реформування у сучасних умовах / Г. Цірат // Право України. – 2020. – № 6. – С. 166–188.

Метою статті є аналіз стану регулювання різних складових міжнародного цивільного процесу, витоків, традиції, його становлення та розвитку за роки незалежності нашої держави, перспектив реформування і, що найголовніше, модернізації. Вивчити доцільність або необхідність реформування та модернізації його складових у контексті процесу рекодифікації цивільного та міжнародного приватного права України.

Встановлено, що сучасна вітчизняна правова доктрина, наука міжнародного приватного права, теоретичні підходи, які покладені в основу регулювання окремих складових міжнародного цивільного процесу, є загалом сучасними та відповідають “світовим стандартам”. Незважаючи на це, виявлені численні “недоліки”, які потребують реформування та удосконалення і цілі інститути, які відверто застарілі, не відповідають загальносвітовим підходам і відверто шкодять інтересам нашої держави та її громадян. Це, зі свого боку, стосується регулювання судових імунітетів держав та їхньої власності, міжнародної підсудності тощо.

Автор дає оцінку сучасному стану регулювання, доходить висновку про необхідність застосування вибіркового підходу до реформування міжнародного цивільного процесу, ставить на порядок денний необхідність здійснення рішучих кроків, особливо в підготовці нормативних актів, які мають усунути прогалини в національному законодавстві та побудувати його на сучасних засадах. Він також вважає

вкрай необхідним започаткувати в будь-якому з наведених форматів процес переговорів про укладання міжнародної конвенції з питань міжнародної підсудності та виконання судових рішень, у якій брали б участь Україна та Європейський Союз.

Черняк, Ю. Визнання та виконання іноземних судових рішень із міжнародних сімейних спорів: світовий досвід уніфікації норм права та деякі питання судової практики / Ю. Черняк // Право України. – 2020. – № 6. – С. 189–205.

Метою статті є визначення сучасного стану уніфікації норм інституту визнання та виконання іноземних судових рішень із міжнародних сімейних спорів, окреслення кола принципів, які становлять основу цього інституту права. Особливу увагу сконцентровано на тлумаченні та застосуванні принципу взаємності та застереження про публічний порядок на основі аналізу доктрини та судової практики.

Визначено, що на рівні Гаазьких дитячих конвенцій, регламентів Європейського Союзу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, уніфіковано такі принципи сучасного інституту визнання і виконання іноземних судових рішень із сімейно-правових спорів: остаточність судового рішення (*res judicata*) і неможливість перегляду його по суті на стадії визнання і виконання у запитуваній державі; взаємність; неможливість перегляду судом запитуваної держави фактичних обставин, якими суд держави походження рішення обґрунтовував свою юрисдикцію; застосування *lex fori* до процедури визнання і виконання іноземного судового рішення; можливість часткового визнання і виконання іноземного судового рішення; необхідність застосовувати просту і швидку процедуру визнання та ефективні заходи виконання судового рішення; розширене визначення категорії “рішення суду”, що передбачає поширення цієї категорії “рішення суду” також на затверджені судом мирові угоди і договори, укладені сторонами аліментного зобов’язання.

Ліщина, І. Втручання у право власності фіскальними заходами. Підходи та практика Європейського суду з прав людини / І. Ліщина // Право України. – 2020. – № 6. – С. 210–233.

Стаття вивчає історичні та теоретичні засади виникнення і розвитку практики ЄСПЛ щодо втручання у право власності фіскальним законодавством і заходами на його реалізацію, випадки встановлення порушення цього права щодо України, а також можливості встановлення нових порушень такої категорії. Робиться висновок про те, що встановлені ЄСПЛ порушення здебільшого пов’язані з еклектичним застосуванням норм законодавства фіскальними органами. Причому ЄСПЛ встановлював порушення і в тих випадках, коли суди ставали на бік фіскальних органів, і коли підтримували платників податків, але органи продовжували свою практику щодо заявників. Таким чином, найбільш ефективними заходами загального характеру, спрямованими на запобігання порушень цього типу, у майбутньому мають бути підвищення якості податкового законодавства, покращення юридичної грамотності та правосвідомості працівників фіскальних органів і взаємодії між ними та судами. Крім того, група справ, що стосується безпідставної конфіскації незадекларованої при перетині кордону валюти, може потенційно призвести до значних витрат із державного бюджету на виплати справедливої сатисфакції та вимагає термінових змін до ст. 472 Митного кодексу України.

Кубко, А. Державні інтереси в правовій системі України: поняття, ознаки, призначення / А. Кубко // Право України. – 2020. – № 6. – С. 234–250.

Мета статті полягає у виробленні теоретичних підходів до розуміння інтересів держави, їх правильної наукової ідентифікації та співвідношення із правами та законними інтересами інших учасників суспільних відносин, створенні дефініції державних інтересів як об’єкта захисту у правовій системі України, а також розкритті їхніх ознак.

Самбор, М. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні / М. Самбор // Право України. – 2020. – № 6. – С. 251–272.

Метою статті є дослідження права на свободу мирних зібрань як конституційного права та семантичної відповідності одиниць мови, що використовуються на його позначення, змістові цього права.

У статті окреслено особливості інституціоналізації права на свободу мирних зібрань у нормах Конституції України, досліджено особливості правового регулювання суспільних відносин щодо здійснення права на свободу мирних зібрань за допомогою конституційних норм прямої дії, а також системність розуміння права на свободу мирних зібрань і регулювання його здійснення за допомогою норм галузі конституційного законодавства України.

Ірклієнко, А. До питання про правову доктрину в українській правовій традиції / А. Ірклієнко // Право України. – 2020. – № 6. – С. 273–282.

Мета статті – здійснити спробу визначити сутність правової доктрини в українській правовій традиції. Установлено, що представники вітчизняного і зарубіжного політикуму, науково-експертного середовища неодноразово акцентували увагу на незадовільній якості актів, що приймаються

суб'єктами нормотворчості та органами судової влади. У зв'язку з цим наголошується на важливості й необхідності наукового (доктринального) забезпечення юрисдикційної діяльності Конституційного Суду України, інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Резюмовано, що правові системи більшості країн пострадянського простору вже відповідають двом із чотирьох основних вимог, що пред'являються до правових систем сім'ї романо-германського права, а саме методологічним та інфраструктурним. За цими критеріями сучасні правові системи держав пострадянського простору відрізняються від сім'ї романо-германського права лише деякими особливостями.